

האיש הקרוי כיום מרטין גריי ושל סיפורו. האיש וסיפורו אחד הם, וכל-כולם כמין אישור מחדש, קמאי בעצמתו, מהמם בעי-רומו, של ערכי-יסוד ראשוניים שתרבות-זמננו החכמנית-המתחכמת מתעמרת בהם לתיאבון ועם זאת, מתחת לשלל קליפותיה, כמו יוצאת נפשה אליהם. אלה הם ערכים של גבורת-רוח ועוז-רצון, כושר-סבל ועק-שנות גאה, מלוש-התמודדות וחוסן-עמידה ותשוקה להצלחה ואושר, ועל הכל ריבונות פרומתאית של אדם מול גורל ומול אלים. ערכים שלכאורה הם מעבר לתחומי האתוס והאסתטיקה כאחד, ועם זאת—כלום אין הם, במיצוים, תכלית הטוב והיפה והצדיק?

לא כמטיף וכמגיד-מוסר פורש מרטין גריי את עלילתו, וחייכם שאין הרבה עלילות גדושות-עלילה כמוה. אבל בחכמתו הבשלה, הבוגרת, הלמודה תלאה ושנאה ואהבה, אין הוא אטום מלחוש בלקח המקופל בה, בבשורה הקורנת אל הזולת מנסיון-החיים הזה הדחוס והקשוח, והאישי מאין כמוהו. אכן, בשינוי-גירסה של פסוק אלתרמני נודע, אפשר לומר על ספר זה כי יש משובחים ממנו—אבל אין משובח כמוהו.

י. מ.

חיי יום-יום בארץ-ישראל במאה הי"ט

תיאורם של חיי יום-יום שייך לאותו תחום מחקר העוסק ב"ציביליזציה החמרתית", מיגור אחד של "ההיסטוריה החברתית". הוצאת "עם הספר" הוציאה עד כה תשעה ספרים בסדרה—ששה על העולם העתיק למרכזיו החשובים ושלושה על שני קטבי-זמן בהוויתא של ארץ-ישראל: תקופת התנ"ך והמאה הי"ט.

מחקרים אלה חסרים (לפעמים) כמה יסודות חיוניים של הכתיבה ההיסטורית, הם מדויקים במידת האפשר ופעמים יבשים מאד, אך

מסמל טרפר את התפקיד הטראגי, רצוף-הסתירות, שמילאו יהודים רבים במלחמות ובמאבקים של עמים אחרים ושל העם היהודי.

במלחמת-העולם השניה פעל טרפר כשליח רוסיה הסובייטית ולא כיהודי. עם זאת, תמיהה היא שחלק הגון מראשי רשת-הריגול שבפיקודו יהודים היו. רשת זו הצליחה, כנראה, יותר מכל רשת אנטי-גרמנית באותה עת. היא חדרה לברלין ולמרכזי השלטון הנאצי בכל בירות אירופה. בידיעות שהע-בירה הועילה לרוסים, לפי עדותם של הגרמנים ושל הרוסים, יותר מהרבה אוגדות. כלום אין מקום לחשוב שדווקא טרפר וחבריו הקומוניסטים, יהודים אנטי-ציונים ואנטי-"לאומיים", נלחמו בנאצים ותרמו לתבוסתם יותר מיהודים "נאמנים" שנשאו את לאומיותם ברמה בארץ-ישראל ובפוריה?

ב. ש.

בשם כל בני-בית

לכאורה, עוד "ספר-שואה". או, אם תרצו, אוטוביוגרפיה של גבר שמאחוריו חיים הגדול שים מגיל צעיר הרפתקה ומכאובים, סבל וגבורה, שכאשר מצא סוף-סוף מנוחה ואושר ורווחה בנווה-החמד, עם אשה אהובה ושלושה ילדים, שוב ניחת בו גורל אכזר והציגו ככלי ריק: אלמן, שכול, שרוף, אחוז-ייאוש ורדוף-ביעותים, באין לו עוד כמעט דבר מלבד כוח-רצונו ושגעונו-לחיים.

אך לו רק זה בלבד היה הספר שלפנינו—ידידיו של אדם שקודם-לכן לא היבר ספר מימיו וזרה לו חכמת-סופרים לסממניה ולגיטוניה—לו זה בלבד היה כי עתה לא טילטל בכוח רב את לב קוראיו, בלי הבדל רקע ומוצא, ולא פשטה בשורתו כאש-קוצים בכל ארץ שללשונה תורגם.

שום התחכמות אין בה לעמוד, כמדומה, בפני כוח-חדירה בלתי-אמצעי כגון זה של

* מרטין גריי: בשם כל בני-ביתי (גרשם בדי מקס גאלו); תרגום: אהרן אמיר; ויידנפלד וניקולסון, ירושלים, 1972; 328 עמ'.

* שמואל אביצור: חיי יום-יום בארץ-ישראל במאה הי"ט; עם הספר, 1972; 370 עמ' + 16 עמ' תצלומים.

קטנים בנוף החמרי הבאים מן החוץ ונקל-טים בהוויתה של ארץ-ישראל וכמו ישירות לקראת המהפכה הממשית המתרגשת לבוא עליה במאה שלאחר-מכן.

ש.י.

סיני

מאז יכלו סירים, ארכיאולוגים, בוטנאים וצלמים מקצועיים—רובם ישראלים, קצתם זרים—לנעוץ ציפריניהם במרחבי הישימון ובנאות-המדבר של סיני ב-1956/7 החל חצי-האי הנשכח מלב לשוב ולתפוס בתודעתו של האדם מקום שכמוהו לא ידע אולי מאז המאות הראשונות לנצרות הביזנטית. בראשית שנות ה-60 החלו אפוא מחקרים שעניינם בסיני להופיע באנגליה, גרמניה ושאר ארצות, ומאז 1967, כמובן, הוסיפה התופעה ממדים ולבשה אופי של קבע כמעט.

באלבומים ישראלים הופיע סיני עד כה, בעצם, רק במסגרת תיאורן של מערכות צה"ל, כפי שצולמו בידי צלמים צבאיים או גרורי-צבא. "סיני" הוא אפוא אלבום ראשון בסוגו המיועד לקהל עברי ומוגש מתוך ראייה "אורחית", ביד נינוחה ואוהבת. ולאחר דיפדוף מתון וזהיר נראה כי אפשר להשוותו, בלי להיתפס להגזמה יתירה, לאינו יצירה מוויקלית-וזקאלית שבה התמליל (מצומצם וחסכוני) מאת עזריה אלון, ה"מוזיקה" מאת אשר אורון (מבחירי אמני-העיצוב בישראל), וה"מבצעים"—אמני-צילום ברמה גבוהה (במיוחד יצוינו, בכלי-זאת צילומי של עמיקם שוב, הן בצבע הן בשחור-לבן). מידה של הסתייגות מעורר בי, פה-ושם, רק ה"תמליל". למשל, כשהוא פותח באמירה "לאומית-ליטראטית" כגון: "בסיני נולד

הם מוסיפים ממד חשוב ביותר לידיעה ההיסטורית. החוקר של "חיי יום-יום" דומה לנוסע-עובר המבקר במקום כלשהו כשהוא מצויד בפנקס קטן ועפרון ורושם התרשמות פרוזאית בהחלט: מחירי המזון בשווקים, סוגי הלבוש, כלי התחבורה, כלי-הבית וכו'. בספרו של אביצור נושא המחקר מתברר יפה מראשי-הפרקים: ארחות חיים, כלומר מעון, מזון ולבוש; עבודה וייצור; משא-ומתן, כלומר אמצעי-חליפים; ואמצעי הובלה ותחבורה.

ודאי יש צורך בשקידה ובחריצות מרובה כדי ללקט את הידיעות הדרושות מחומר-העדויות הראשוני והמקיף. ודאי גם שזו מלאכה אפורה מאד ואין תוצאותיה עשויות לרתק, אך בלעדיה הידיעה ההיסטורית חסרה, בסופו של דבר, את מסד הריאליות. החוקר של "חיי יום-יום" הוא אולי אובייקטיבי יותר מכל חוקה היסטורי אחר; הוא סוקר ומונה ובודק ומתאר את המצאי (ה"איני-וונטר") הקיים ואין הוא חייב לחוות דעה, להעריך או לחפש סיבות ותוצאות. בלי ספק עשויות תוצאות מחקרו להפריך או לאמת הרבה הכללות היסטוריות מופשטות ומיטא-פיוזיות-כמעט המקובלות בנוגע לתקופה נתונה ועל ארחות-חיהם של בניה.

אביצור עוסק במאה הי"ט, תקופה שבאחרונה מרבים להידרש לה במחקרים היסטוריים שונים—ולא בהם בלבד. אך יש להדגיש כי אביצור אינו פונה אל המאה הי"ט מטעמי נוסטלגיה מכאן או מטעמים של גישה היסטורית-פוליטית מכאן. תפקידו האחד-היחיד—המתמלא כהלכה, בשלמות ובמירב הדייק—למסור אינפורמציה שיטתית ועובדתית. ברור כי הקורא עשוי למצוא בספרו "צימוקים" שונים, פיקנטים ומפתיעים, אך לא בזה ערכו החשוב של הספר, שהוא עזר ששוב אין היסטוריה של המאה הי"ט בארצנו יכולה לוותר עליו. התמורות הכלכליות והחמריות שפקדו את ארץ-ישראל במאה הי"ט, אט-אט אבל בעקיבות, ואשר תוצאו-תיהן נגלות בבירור רק מן ההשוואה בין ראשיתה של המאה לאחריתה, מקבלות כאן, כאמור, את הממד הריאלי-הפרואי: שינויים

* סיני—מדבר הקדומים; מתואר ע"י עזריה אלון; צילומים: צחי אוסטרובסקי, עזריה אלון, מיכה בר-עם, עמי ערב, עמיקם שוב; עיצוב: אשר אורון; הוצאת שקמונה, חיפה, 1972; 168 עמ'.